

Särtryck år 2006 ur

MINNENAS BOK

Irma Hodell
Denna bok är utgiven
i 250 exemplar
varav detta är 177

Gudrun Sandén fick boken av Irma Hådell den 12 juni 1990,
när Gudrun och Börje Sandén intervjuade Irma i hennes bostad i Årsta

Skriften innehåller också de händelser som ledde fram till kontakten med Irma Hådell

och

ett urval ur den korrespondens som Börje Sandén under år 2006 hade med en
ättling till Irma, Jon Applequist i USA. Hela brevväxlingen finns i separat häfte

Upplands-Bro Kulturhistoriska forskningsinstitut 2006

Utskrift 2006-06-15

FÖRORD

Av Ulla Myhrberg

"Minnenas bok" är en levnadsbeskrivning över Irma Hodells släkt och dess förgreningar. August Hodell, som är stammen på detta släktträd, var indelt soldat och bodde med hustrun Sofia i ett soldattorp i Håbo-Tibble.

Anna, en av Augusts och Sofias döttrar, reste till Stockholm där hon träffade Karl Wahlberg. De gifte sig och flyttade till Nacka. De fick sex barn, av vilka Irma är det äldsta.

Som sjuåring började hon sin skolgång i Sickla och flyttade senare över till Katarina skola på Söder, närmare bestämt Tjärhovsgatan. Irma berättar talangfullt om barnåren, om ungdomsåren, om glädjeämnen och motgångar och grusade förhoppningar.

Många episoder rör läsaren än till skratt och än till tårar. Vi alla som står henne nära är mycket tacksamma för det arbete hon nedlagt på denna "Minnenas bok" vilken vi vet kommer att läsas med uppskattning av kommande generationer.

Ulla Myhrberg

KAPITEL I

Efter rekommendation från kyrkans ledare att skriva en "Minnenas bok" vill jag skriva en sådan. Jag börjar med min morfar och mormor som var de första i min släkt som mottog evangeliet.

Min morfar August Hodell föddes den 15 februari 1846 och gifte sig 1868 med Sofia Ulrica Strömmer, född den 5 januari 1847. Äktenskapet välsignades med sex flickor och tre pojkar. Morfar var soldat, en stor trätavla på stugans gavel vittnade om detta. Med stora snirklade bokstäver och siffror stod att läsa: "Kungliga Upplands Regemente" och vad jag förmodar vara morfars soldatnummer.

Att vara soldat innebar att man uppbar årlig lön av omkring tio riksdaler. Man fick bo på ett torp och leva av avkastningen som torpet gav; man skulle få utsäde samt vissa kannor vete, råg och korn. Bränslet fick man hämta ur skogen. Detta var förmånerna i huvudsak. Storleken av torpets ägor var omkring 20 tunnland. Det var de skroteböndernas ansvar att soldaten fick vad som var hans rätt. Han skulle också ha tillgång till dragare för sitt jordbruk och kissa kyrkoskjutsar om året.

Att minnas är ändamålet med denna bok. Jag försöker dra mig till minnes mormors egen berättelse ur hennes arbetsfyllda och prövossamma liv.

Att leva långt ut på landsbygden, där det var två kilometer till närmaste granne och flera mil när gällde läkare, är nog svårt för oss senare tiders barn att sätta oss in i. Hur bar de sig åt vid olycksfall till exempel? Jo, det var att vänta och se: Om den drabbade överlevde så kanske han blev krympling av sina skador. Det var livets hårda lag, och människorna som levde på 1800-talet var väl förtrogna med denna lag. När olyckan slog till var sorgen oerhörd.

År 1880 - min mamma var då sex år. Hon skulle få följa med sin pappa bort. Lycklig och glad sprang hon vid hans sida, men så helt plötsligt snubblade hon på en trädrot. Hon sjönk ihop och skrek av smärta. Morfar försökte hjälpa henne upp, men hon kunde inte stå på sina ben. Det fanns inget annat att göra än att morfar fick ta henne på ryggen och bära henne hem. Det blev en tid av nattvak, gråt och lidande. Ingen kunde fatta vad det tagit åt flickan som alltid varit så söt och glad. Beskäftiga grannar sade att det var något trolltyg i trädroten hon gick över, så det kunde inte botas med något annat än trolldom. Tiden gick, mamma magrade. Hon ville inte leva när hon skulle ha så ont. Till sist tog morfar sin flicka på ryggen och begav sig till en läkare som bodde i Sigtuna. Det var en besvärlig väg genom skogar, många gårdsgårdar att klättra över och till sist en sjö att ro över. Kanhända den besvärliga och för mamma. plågsamma resan till läkare gjorde att den uppsköts som en sista utväg.

Det var en mycket trött och ledsen liten flicka som hängde nästan livlös på sin pappas rygg när dom kom hem igen. Och läkarnas ord ringde i öronen på morfar: "Ingenting att göra; skaffa henne ett par kryckor."

Tiden gick. Så småningom kom livslusten tillbaka, och mamma hoppade omkring på sina kryckor. Någon skolgång kom aldrig i fråga, därtill var vägen för lång. Kanske gav hennes syskon henne undervisning i läsning och skrivning. När mamma var 14 år ville hon liksom andra ungdomar gå fram för prästen, men det fordrades att hon skulle kunna läsa och skriva. Alltså gick hon i skolan en månad, och därmed var hennes skolgång fullbordad. När mamma kommit till den åldern behövde hon inte kryckorna längre. Hon var nu låghalt. En skomakare gjorde en speciell känga med extra hög sula och klack.

När mamma var i 40-årsåldern sökte hon läkare för sin "höftsjuka". Då konstaterades det att höftens ledkula låg helt kännbar utanpå höften. Om en läkare funnits till hands när olyckan hände hade det varit ganska lätt att sätta höften i dess rätta läge.

Ett annat fruktansvärt slag som drabbade morfar och mormor inträffade året 1892. En häftig difteriepidemi utbröt i Håbo-Tibble kommun. Mormor gjorde allt för att skydda sina barn från faran, men Liemannen slog obevekligt till och skördade tre barn på kortare tid än en månad. Mormor tackade Gud att hon fick behålla sittförstånd, hon var nära att gå under av sorg ... År 1921 lämnade mormor denna jord, sedan morfar året före gått ur tiden. Nu har de återförenats: Mormor, morfar och åtta av deras barn. Mamma lever ännu och har nått den aktningsvärda åldern 99 år, trots barndomens sjuklighet och sitt handikapp genom livet.

Som soldat var morfar förpliktad att infinna sig en månad varje år på regementet i Uppsala. För övrigt arbetade han på Negelstena herrgård. Han var en rättskaffens man, ärlig och lojal. Han ville göra rätt mot Gud och människor. Han läste sin Bibel och höll på vilodagens helgd. Nu hade morfar en kamrat på herrgården, de var också regementskamrater på Polacksbacken i Uppsala. Morfar tyckte mycket om denna Carl Fredrik Krantz, men tyvärr hade Krantz kommit på villovägar. Från att ha varit en god metodist, hade han ett år tidigare anslutit sig till en ny underlig lära som talade om uppenbarelser och att Gud skulle ha visat sig för en ung pojke. Det var ju orimligt. Nu var det höst och det brådaste arbetet var utfört, så en kväll sade han till mormor: "Jag tar och går över till Krantzens, det kanske blir sent." Därmed tog han sin bibel och gick. När några timmar gått säger mormor till mamma, som då var 15 år: "Jag går och möter pappa." Hon tände ett ljus och satte i en kopparflaska så att den kunde tjänstgöra som lykta ... Fram på morgontimmarna vaknade mamma av att föräldrarna satt i köket och sjöng, samtidigt som morfar spelade på sitt tvåradiga dragspel. Det gick inte som morfar hade tänkt sig med Krantz omvändelse. I stället blev det morfar som kom på andra tankar ... Den 19 oktober 1889 döptes morfar 43 år gammal i den isbelagda Mälaren. Man hade huggit upp en vak intill stranden där det var lagom djupt, en missionär från Salt Lake City förrättade dopet. I en stuga intill hade eldats brasa så att det skulle vara varmt vid omklädningen. Den 16 januari 1890 döptes mormor, liksom morfar i en upphuggen vak.

Sedan morfar och mormor blivit medlemmar i Jesu Kristi Kyrka av de Yttersta dagarnas Heliga började en ny epok i deras liv. I Håbo-Tibble fanns nu tre familjer som tillhörde kyrkan. Det var Krantz, Eriksson och Hådell. De tillhörde Upsala gren, som var ett mycket vidsträckt arbetsfält för missionärerna. Inom det området skulle de sprida evangeliet med att dela ut skrifter och liksom i våra dagar försöka komma till tals med folk ... Om de under sina milslånga vandringar med tunga väskor kom till någon medlem var logifrågan löst, liksom matbekymren. Det var en hederssak att ge missionärerna mat och husrum när de kom. Hände det att de kom en lördag, så stannade de över söndagen, och ett s k Stugmöte hölls, då alla grannar inbjöds. Jag har trevliga minnen av dessa "Stugmöten" från min barndom, då missionärerna titulerades "Bröder".

Morfar var av naturen mycket sparsam, men när det gällde missionärernas traktering skulle det bästa fram på bordet.

Före morfars och mormors omvändelse for man mycket sällan in till Stockholm, men nu blev det i regel två gånger om året. Ingenting fick hindra morfar från att närvara vid konferenserna. När det gällde mormor ställde det sig lite svårare. Det fanns djur på torpet som måste skötas. Hon stannade hemma och såg till att allt fungerade och gladdes åt att få uppleva konferensen så att säga i andra hand.

Fram till 1904 låg lokalen vid Hornsgatan 80. Den var alldeles för trång, därför såg man fram mot den dag då den nya rymliga lokalen skulle tas i bruk.

Den 22 oktober var den stora dagen inne. När morfar efter den konferensen kom hem och lät mormor få del av alla underbara upplevelser han varit med om, fick arbetet i stugan vila, för mormor var en god lyssnerska ... Hon fick höra om den stora vackra lokalen som rymde 350 personer - den hade en läktare som sträckte sig runt lokalen och vilade på tjocka pelare - och den stora vackra lampan i taket som spred sådant behagligt ljus. Han berättade om kören som var placerad på en förhöjning längst fram i salen, "och där framme vet du mamma var det som en lövsal, så mycket grönt och blommor det måste ha gått åt". Det allra bästa sparade han till sist, invigningsbönen som uppsändes av apostel Heber J Grant. Allt var storartat. En överraskning till hade morfar. Han såg mormor i ögonen och sa:

"Kan du gissa vem jag träffa på Salen?" - "Nä, vem kunde det vara?" Morfar skrattade och sa: "Vi får nog främmande en dag av Carl-Fredrik Krantz, han är i Sverige på mission. Han har hjälpt till att bygga Salen." Efter mycket frågande och berättande tog morfar fram sitt tvåradiga dragspel och så sjöng de "O, min Fader Du som tronar" och "Tack Gud att profeter Du sänder".

Bland prövningar mina morföräldrar fick utstå vill jag nämna ännu en, som slutade på ett förunderligt vis.

Moster Elin född den 15 augusti 1878 har jag inte mycket minne av, ty hon reste till Amerika 1904. Mormor och mamma har berättat att hon var vacker och begåvad och hade ett stillsamt och behagligt sätt.

Hon arbetade sedan några år i Stockholm hos en kaptensfamilj. Hon gjorde sig omtyckt av alla, men en ögonsjukdom oroadde henne så hon slutade sin plats och reste hem. Den hotande faran var snart ett faktum, Elin var blind ... En dag kom två missionärer på besök, en härlig omväxling i en mörk tillvaro. Äldsterna talade med Elin om evangeliet som återgivits till jorden och om att makt och myndighet att handla i Guds namn åter finns bland människorna. Detta hade den unga flickan hört av sin far, men hon var inte helt övertygad. Efter samtalet var hon villig att låta döpa sig. Den 17 juni år 1898 gjorde mormor, morfar, äldsterna och Elin den långa vandringen ner till Negelstena brygga. När hon kommit upp ur vattnet från dopet kunde hon se konturer. Allas glädje var mycket stor, och man prisade Gud för undret som skett. Från den dagen blev Elins synförmåga bättre och bättre och 1904 reste hon till Utah och blev en trogen tempelarbetare. I sin tacksamhet skrev hon dessa verser som hon läste upp i sitt ward:

Den sköna tid är inne varom profeter sagt
Att i den sista tiden det skulle bli frambragt
Ett evigt Evangelium som ständigt skall bestå
Och människor från mörker till ljuset skulle gå.

Det rike som vår Frälsare upprättade en gång
Då han var här på jord bland förföljelser och tvång

Det borttogs av människor igenom lag och svärd
Och mörker sedan täckte den hela vida värld.

Men nu i sista tiden vår Fader har igen
Sänt änglar ner till jorden och givit sanningen
Den unga Josef Smith, han fann ej någon ro
Bland de många samfund som här ibland oss bo.

Han i mycket iver gick bort intill en skog
Och böjde sig där neder och Gud hans bön mottog
En himmelsk syn han fick, den härlig var och skön
Just under det han låg där upptagen i sin bön.

Och ängeln sa till honom att ingen mänska var
Som lärde rätta vägen som till vår Fader bar
Men om han levde trofast och stred för sanningen
En lön han skulle få av sin Gud i Himmelen.

Och från den stunden så fick han flera bud
Igenom himlens ängel det kom direkt från Gud
Det började upprättas det rike som vi vet
Vår Frälsare förkunnat med makt och myndighet.

Och nu Guds rike åter här finns på denna jord
Och utav män förkunnas det sanna dyra ord
Det samma Evangelium som fanns i forna dar
Oss i den sista tiden vår Fader givit har.

År 1907 döptes moster Frida på Svartensgatan. Därefter reste hon till Utah. Hon gifte sig med en änkeman i Salt Lake Citys tempel den 22 december 1909 och fick tre döttrar. Hon dog i Spanska sjukan den 3 november 1918.

Sedan moster Frida hade rest till Utah greps morfar av Amerikafebern. Det var nog så att hans döttrar däröver påverkade honom. Mormor var mer bunden av hemmiljön och allt vad därtill hör, men lät honom hållas.

Morfar längtade till Sion, att få se templet och tabernaklet hade alltid varit hans dröm, dessa två byggnader som missionärerna talat om och som var Brigham Youngs skapelse ... Elin och Frida arbetade för, rena dragkampen. "Tänk på språket på hemlängtan, tänk på de nya förhållandena, tänk på sjösjukan över havet", sa Mimmi, Anna och Lisen. "Kom hit vi längtar efter er, ni får gå genom templet och bli vigda för evigheten, ni får se allt det underbara som finns här: Klippiga bergen, templet och tabernaklet, vi betalar resan för er."

Så en dag var beslutet fattat, morfar tog bankboken och for in till Stockholm för att köpa biljetter och ordna för resan. Det var enklare för 65 år sedan än vad det är i dag.

Mormor delade inte morfars entusiasm för resan till andra sidan jordklotet, hon hade hela tiden liksom på avstånd begrundat det hela.

Nu ville hon följa morfar, därför gav hon sitt samtycke till resan, Mary, min kusin, var hos mormor och morfar på sommarlov den aktuella tiden.

Dagen var inne då morfar skulle återvända från Stockholm. Hon gick fram genom Karlssons hage för att möta morfar. På långt håll fick hon se honom bära två pinnstolar på ryggen. Då rusade hon tillbaka till stugan, in i köket och ropade av glädje: "Det blir ingen Amerikaresa. Morfar har köpt stolar med sig hem."

Sid 9

KAPITEL II

I kyrkobokföringen står det att min farfar Johan Fredrik Wahlberg föddes den 22 januari 1822 och dog den 15 april 1895. Han gifte sig den 12 mars 1871 med Kristina Wilhelmina Gustavsson, född den 29 oktober 1838, död den 29 mars 1902. Äktenskapet välsignades med fem barn. Det första barnet föddes på Värmdön den 1 april 1871 och dog den 28 oktober 1872. Hon fick namnet Wilhelmina Josefina. I Lugnet i Nacka föddes Johan August den 7 mars 1873. Han gifte sig med Selma Dillström. Farbror August dog den 6 augusti 1941, faster Selma 14 dagar senare. Barn nr tre och fyra var min pappa Carl Emil och hans tvillingbror Fredrik Wilhelm. De föddes den 6 december 1875 i Sickla församling. Pappas tvillingbror dog den 11 december 1875. Sedermera gifte sig pappa med en flicka vars namn var Anna Josefina Hådell, som blev min mamma, den 22 december 1907 gifte dom sig. Pappa dog den 3 januari 1956, och mamma den 27 juni 1974. Så till sist kom Hjalmar Fredrik, född den 25 augusti 1878. Han emigrerade till USA i unga år och dog ogift den 9 december 1939.

Jag föreställer mig att min farfar Johan Fredrik och hans fru, min farmor Kristina Wilhelmina slog ner sina bopålar i Lugnet när de kom resande från Värmdön. De tidigaste händelserna jag lyckats plocka fram kan räknas från det farbror August var i 2-årsåldern, då han fick sitt öknamn, som han fick bära genom livet. Den händelsen kommer jag till senare.

Lugnet bestod av en lång rad med träkåkar som var placerade intill landsvägen på en sträcka av cirka 200 m. Ursprungligen var det Lars Hjärta som var ägare till Lugnet. Bland hyresgästerna fanns en ung man som var nykter och kyrkligt intresserad. Hans namn var Alfred Brodén och han hade gjort sig omtyckt av redaktör Hjärta, och erbjöds nu att få köpa Lugnet med markyta och allt för 500 kronor. Bara markytan var värd det flerdubbla. Brodén skaffade snart de 500, och Lugnet var hans. Brodén var en stillsam och fin man. Han var min söndagsskollärare i Nacka kyrka när jag var 11-12 år. Han fick många söner och döttrar av vilka de flesta delade sin fars intresse för kyrka och kommun.

En av sönerna utbildades till byggnadsingenjör, som så småningom rev de flesta av de gamla kåkarna och byggde nya 3 och 4-våningshus med moderna bekvämligheter såsom elektriskt ljus, vatten och avlopp.

Nu har sedan många år Lugnet jämnats med marken för att lämna plats för den alltmer växande trafiken ut till Värmdö varifrån Wahlbergs stamfader utvandrade.

Hur mamma kom till Lugnet är en lång historia, men det kan vara nog att säga att hon passade ett litet barn för att barnets mor måste arbeta.

Nu skall jag försöka återge mammas berättelse om hur farbror August fick sitt öknamn. En dag när mamma och faster var på kafferep tillsammans med en äldre kvinna som hette fru Törnkvist, talade fru Törnkvist om att när hon en dag skulle gå till stan och hade kommit förbi Lugnet nr 1, hörde hon ett barn som grät. Hon tittade sig omkring och kunde inte förstå varifrån ljudet kom. Så tänkte hon att det kanske kom nerifrån vassen. Hon hasade sig ner för slänten och där, intrasslad i den långa vassen, satt i vattnet en liten 2-årig pojke, ganska medtagen. Fru Törnkvist skyndade sig hem med pojken och pysslade om honom. Sedan skickade hon bud efter hans mamma som nu var lycklig över att återfå den lilla rymlingen. Fru Törnkvist sade: "Av mej kommer du aldrig att få heta annat än Moses, ty jag hämtade dig ur vassen." Och det namnet fick farbror August bära genom livet. Pappa sade alltid Moses när han talade om farbror August.

År 1895 dog farfar. Pappa var då 20 år och Fredrik 17 år. De arbetade på Finnboda varv. Med deras förtjänst och farmors inkomster från att tvätta åt andra kunde de klara sig någorlunda. Carl, min pappa, var en lugn natur, lite blyg för flickor men Fredrik var raka motsatsen. August, som var gift och hade en liten son, var en riktig sällskapsmänniska. Han sjöng och trallade, var med i alla sammanhang där något var på gång. Carl och Fredrik drog sig gärna hem till August och hans fru Selma på kvällarna. Våren 1898 hände något som fick stor betydelse för bland andra mig själv. En dag satt Carl i sin brors kök och tittade ut genom fönstret och fick se en flicka, som hade kommit till pumpen för att hämta vatten, han hade aldrig sett henne förut. Så snygg hon är, ja, riktigt vacker", tänkte han. Nästa kväll hade han bråttom att komma upp till August, alias Moses, med en ren skjorta på sig som föranledde närgångna frågor från bröderna. Han höll tyst, men ibland tittade han ut genom fönstret mot pumpen. Nu kom hon. Carl stod alldeles stilla, vad gör man för att bli bekant med så rar flicka. Då kom Fredrik, och började hojta: "Harrö sett en sån dejlig flicka." Han tittade på Carl och skrattade: "Är det därför du satt på dig ren skjorta mitt i veckan, men inte skall du väl stå här inne och glo! Gå ut och hjälp henne bära hinken, eller stanna, så går jag!" Men då vaknade Carl.

"Du går inte ut, hör du det, hon skall bli min flicka", säger han. Från den dagen kastade Carl i sig maten nere hos sin mamma och skyndade sig upp till August för att passa flickan vid pumpen och hjälpa henne med hinkarna. Ja, så började mammas saga om prinsen som kom till källan, och den berättade hon ofta och gärna. Till mammas 85-årsdag skrev Ulla en dikt, som bland annat handlade om flickan vid pumpen och om

pappas blyghet, hur han övervann den för att få träffa flickan han drömde om.

KAPITEL III

I det här kapitlet skulle jag vilja frammana några minnesbilder från min barndom. Familjen ser ut som följer: Våra föräldrar Carl Emil Wahlberg var född den 6 december i Sickla församling och min mamma Anna Josefina Hådell var född den 11 januari 1874 i Håbo Tibble församling. Jag föddes den 7 mars 1899 i Nacka församling. Mina bröder Ivar föddes den 16 september 1901 och Birger den 12 april 1904, likaledes i Nacka församling.

Vi bodde i en villa cirka 10 minuters väg från Nacka kyrka. Mannen som rådde om villan hette Smith, därför hette den Smithens villa. Vi bodde i övre våningen och hade utsikt åt landsvägen och järnvägen åt framsidan av huset, och på baksidan hade vi skogen. Jag tror att julen 1904 är mitt första minne av julfirandet. Några dagar före julafton lade mamma en påse i rumsskänken, och då tänkte jag att detta var julklappar åt oss. Min nyfikenhet gick ej att stilla, så när mamma gick ut och handlade var jag framme vid skänken, tog fram påsen och tittade i den. Där låg en liten docka och en sak som såg ut som en kaffekvarn. Den tog jag upp ur påsen och drog runt med den lilla veven då kom det vackra toner ur lådan. När Ivar hörde det kom han springande och ville veva han också. Jag talade om för honom att det var julklappar och att vi skulle få dem på julafton, och därmed lät han sig nöja. Julafton kom och sedan vi ätit, gick mamma fram till skänken. Som ett skott var Ivar där och sade: "Mamma, jag vill ha den som pelar." Mamma tittade på mig men sa inget ... Tidigt på juldagsmorgonen var mamma uppe och tände alla ljus i granen under vår övervakning, inget ljus fick glömmas. Sedan satt vi i fönstret och tittade på alla som gick förbi. Nacka kyrka invigdes 1892, och det hade blivit en tradition att folk från Stockholm vallfärdade med facklor i hand till Nacka kyrka. Man kunde också höra bjällerklang och slädparti. När jag blev litet äldre fick jag följa med mina kamrater till julottan. Det var en upplevelse, men man måste vara i god tid för att få plats. Det fanns mycket att titta på. Det var en man som gick och tände alla stearinljus i de stora kronorna i taket, han måste ha en lång käpp med eld på. Det var så högtidligt och stämningsfullt. När sedan orgeln släppt tonerna från sig, brusade det som ett vattenfall, och när församlingen sjöng "Var hälsad sköna morgonstund" med all kraft, stockade det sig i bröstet på en. Om man vände ögonen uppåt åt vänster såg man prosten Cederblad som tagit plats i den vackra 250-åriga predikstolen, som var kvar från gamla Nacka kyrka som byggts år 1650. Det är en klenod och mycket vacker att se på.

Sid 20

I minnenas värld vill jag företa en resa från Fanny-Udde till Håbo-Tibble. Året var 1909. Vi blev intrasslade i ett äventyr som slutade lyckligt. Alltså, ger vi oss iväg: mamma, Ivar åtta, Birger sex, Sixten tre och jag tio år. Vi skulle gå fram till Danvikstull där spårvagnen står. Det är en jobbig promenad för så små barn. På den tiden var det vanligt att man bar småbarnen. Barnvagnar användes av dem som hade råd, det var inte många arbetare som kunde kosta på sig sådan lyx. Sixten får vi turas om att bära. Det kunde hända att det kom en vänlig häståkare som man fick åka med, kanske detta hände oss denna gång när vi

strävade fram på vägen. Vi skall förbi Lugnet, över fyllningen, förbi gamla smedjan som ligger vid foten av Klippan. Det är någon hemsk historia förknippad med Klippan, en man hade blivit mördad, hans kropp lades i en tunna och rullades utför berget ner i Hammarbysjön... Nej, jag vill inte tänka på det. Nu är vi snart framme vid spårvagnen. Med djup tillfredsställelse tar vi plats på en av de två långa bänkarna som är placerade utmed spårvagnens långsidor. Mamma tar Birger i knät och jag tar Sixten i mitt knä så får de två åka gratis. När konduktören kommer med { bössan lägger mamma ner tre tioöringar. Nu bär det iväg uppför Folkungagatan fram till Götgatan, där svänger vagnen och åker fram till St Paulsgatan. Just i den svängen var jag alltid rädd. Götgatsbacken låg som ett stup på ena sidan, (20) men det hände aldrig någon olycka som tur var. Vi fortsätter fram till Ragvaldsgatan, en bit av Hornsgatan, över Södermalmstorg och så är vi framme vid Slussen. Hela tiden står föraren, under ena foten finns en signalklocka. När han trycker ner foten klämtar klockan och det gör han i varje gatukorsning så det inte skulle bli någon sammanstötning med andra fordon som korsar gatan. Det där tycker Ivar och Birger ser roligt ut, så nog vet dom vad dom skall bli när dom blir stora.

När vi kommer fram till Slussen är det broöppning. En båt skall genom slussen och ut i Saltsjön. Det är många människor, häståkare, dragkärror och cykelbud som väntar. Fastän vi har bråttom till båten tycker vi att vi hade tur som fick se hur det gick till när båtarna slussade ut i Saltsjön.

Så är vi då framme vid båten som heter Upland. Jag håller Sixten i handen. Dagen till ära har han fått en båtmössa som han är mycket stolt över. Ivar och Birger håller sig till mamma. När mamma skall köpa biljetter får hon veta att Upland icke lägger till i Negelstena, utan vi skulle åka med Sigtuna som ligger jämsides med Upland. I ett huj är Ivar och Birger på kajen. Sixtens mössa blåste av honom och den måste vi få tag i innan vi gick i land. Som var för inte mössan över bord. Mamma kommer emot oss för att lugna Sixten. När vi sedan kommer fram i fören för att gå i land har landgången dragits in och på kajen står Ivar och Birger. Jo det här var månljust, men till mammas stora lycka ser vi hur en besättningsman från "Sigtuna" tar hand om två förtvivlade pojkar. Båda båtarna skulle lägga till vid Stäket, så där kunde vi om en timme återförenas.

Matsäcken vi glatt oss åt fick vänta tills vi var återförenade. När "Upland" släpper av oss vid Stäket känns det kallt och främmande. Vi står och tittar utåt sjön och undrar hur länge vi skall få vänta. Jag beslutar mig för att bli mycket snällare mot mina bröder hädanefter.

Tiden går, men nu kom det en båt långt borta, tänk om det är Sigtuna. Den kommer närmare, snart kan man läsa och tyda bokstäverna som finns rakt under kommandobryggan. Där står "Sigtuna". Båten kommer närmare och framme i fören står pojkarna i sina vita sjömansjackor. De viftar åt oss och vi viftar tillbaks. Vi ropar åt varandra över vattnet. Så får vi gå ombord till pojkarna som under skilsmässan blivit mycket väl omhändertagna.

När vi kom fram till Negelstena brygga gick vi in i båthuset, tog av oss våra fina skor och ordnade lite med vår klädsel. Nu hade vi en lång väg framför oss, över hela Negelstena gårde som var den tråkigaste vägen, dammigt och besvärligt. Men vi hade tur, farbror Jansson som var kusk på gården där morfar arbetade var nere till båten för att lämna av mjölk som skulle till Örsundsbro. Han tog vårt bagage fram till gården. Nu hade vi inget att bära. När Sixten inte orkade gå turades vi om att bära honom på ryggen. Äntligen var vi framme vid Negelstena gård, vi hade då passerat kuskens och rättarens bostäder och "Stora Huset" skymtade bland lövverket. Där bodde grosshandlare Söderström som ägde gården.

Det påstods att han började sin karriär som nasare, d v s han sålde kängsnören och andra småsaker på gatorna i Gamla stan. Nu umgicks han med greven på Aske och baron på Signhildsberg. Grosshandlare Söderström hade två döttrar, den ena var gift med statsminister Trygg som i 20-talets början alternerade med Branting i regeringssammanhang. Den andra dottern hette Irma. Mamma som var fattig ville ge sin förstfödda något fint och så blev jag fröken Söderströms namne. (22)

Sedan vi plockat upp våra paket och väskor ur Janssons kärra fortsatte vi vår färd, det blev i s k gåsmarsch. Först skulle vi över en spång som låg över en å, sedan kom vi till lilla backen, snea vägen, stora backen, en klivstätta; när vi kom till Carlssons hage gick vi i klunga. En klivstätta till, nu var vi i Ålsta skog som betydde att vi snart var framme vid våra drömmars mål. Där är Pliktstugan vi går utmed en gärdesgård som omgärdar en av morfars åkrar. På en öppen plats soligt och vackert ligger morfars och mormors stuga, vi kånkar och stretar, springer de sista stegen, nu är det ingen som är trött längre. På trappan står mormor och hälsar oss välkomna.

Från mormors stuga såg man ut över den vackraste plats på jorden; man såg skogar, åkrar och ängar så långt ögat kunde nå. Tyvärr har rationaliseringsspöket dragit fram där också, stympat, förstört och byggt.

Sedan vi hälsat på mormor sprang Ivar, Birger och jag på husesyn. Vi tittade på körsbärsträden, jordgubbslandet, ladugården vi undersökte uppe i bergen om allt var sig likt, om alla buskar, träd och bergknallar stod på plats. Så gick vi in i mormors kammare, men det gjorde vi nästan med andakt för där var så fint med blommor, det luktade alltid så gott därinne. På möblerna fanns många vackra saker från Amerika som mostrarna hade skickat hem. På byråns ena hörn stod morfars tvåradiga dragspel som är förknippad med så många kära minnen. I köket hängde blankskurade kopparkärl. Där fanns en jättestor bakugn, ett stort klädskåp där katten hade sin plats, ett stort slagbord och en utdragssoffa. I kammaren fanns en uppbäddad säng med ett tjockt vitt sängtäck, högt på den snörräta sängen låg en kudde. Ingen fick bädda upp mormors säng för hon var så noga med den. Ibland kom moster Lisen hem samtidigt med oss, hon hade (23) tre pojkar, då flyttade morfar ut på höskullen där det var lugnast. Besöket varade högst en vecka, men jag stannade hela sommaren för att gå mormor tillhanda som jag var mycket glad för.

Jag hade länge grämt mig över att barnmorskan inte kunde ta en flicka med sig när hon kom till oss, jag var verkligen missnöjd med henne. En dag när jag var till Lugnet och handlade åt mamma, frågade tanten som var dotter till handelsman Brodén, om jag fått någon liten bror eller syster. Jag blev alldeles paff och svarade att det hade jag inte. "Då får du snart" sa hon uppmuntrande. Jag rusade hem till mamma och talade om vad Elin Brodén sagt och på det bestämdaste sa jag till mamma, att om fru Andersson kommer med sin väska och tar fram en unge så ta inte emot den, hon får gå till någon annan med sin unge.

Ganska snart fick jag erfara hur lite man har att säga till om. Natten till den åttonde augusti väcktes jag av att mamma hade ont, hon jämrade sig. Hon låg i köket, därifrån hördes främmande röster. Ivar och Birger låg i utdragssoffan och jag i en tältsäng, vi hade alla vaknat ... Så fick vi höra ett spädbarnsskrik. "Nej nu", tänkte jag och gick ut i köket för att se om fru Andersson var där, då fick hon ta ungen och ge sig av, men tant Zaar som var en av grannfruarna föste in mej i rummet igen, till slut somnade pojkarna och jag.

På morgonen när vi kom ut i köket, låg mamma så fint nerbäddad i kökssoffan. Pappa var iväg till sitt arbete som började klockan sex. Mamma frågade om vi ville se vad vi hade fått, men jag var inte intresserad. Då sa mamma att vi fått en liten syster. Bara ett par ord, tänk att det kunde betyda så mycket. Att få en liten syster hade helt omvänt mig. Detta var 1910 jag var över 11 år, fortplantningens mysterium var ännu en gåta för mig (24)

....

Sid 39.

När jag lyssnat till hennes berättelse, ville jag gärna tala om min morfar och mormor, om missionärerna och om mötena hemma i stugan. Jag kände ett behov av att få tala om dem, visa att i min släkt fanns också de som ville tjäna Gud. Hon fick också veta att missionärerna kom från Utah ... Syster Elin spärrade upp ögonen. "Är din mormor och morfar mormoner? Hu så hemskt!" På mitt jakande svar var det hennes plikt att varna mig som för en hotande fara. "Du måste akta dig för dem, jag har hört så mycket om den där sekten. Dom driver vit slavhandel och har månggifte, alla brev som kommer till dessa olyckliga människor mormonerna lurat dit till Utah skall dom först läsa innan de lämnas ut. På samma vis går det till när brev skickas därifrån." Jag ville inte hålla med om det, jag talade om att jag hade två mostrar där i Utah som ofta skickade både brev och paket till oss, och dom var aldrig öppnade. "Kära Irma, det görs så fint att det knappast märks." Både tant och syster Elin varnade mig för dessa mormoner som hade sina agenter här i Sverige för att locka unga flickor till Utah och tvinga dem till månggifte.

Vi närmade oss midsommarveckan 1918. En dag talade farbror om att på Jästfabriken där han arbetade skulle man få semester midsommarveckan med full betalning. Lagstadgad semester var ännu ej obligatorisk, men på Jästfabriken skulle det ske. Det betydde fyra semesterdagar. Med midsommarhelgens två dagar skulle det bli en hel veckas ledighet. Farbror lät riktigt uppspelt när han berättade detta, och sa åt mig att jag kunde resa redan på lördagen och vara tillbaka nästkommande söndag. Jag dansade och sjöng, tänk att få

vara hos mormor och morfar en hel vecka utan avdrag på lön. Vilken härlig tid man lever i när t o m arbetarna får semester. Jag började fundera på om jag skulle köpa något nytt. Skönt att jag hade några månaders lön inestående. Det kommer nog att gå åt nu. Till mamma skulle jag ge en femma som midsommarpresent och jag skulle köpa hem något gott till mormor och morfar.

...

Sid 59.

Något betyg fick jag inte av doktorinnan, men hon lovade att min nästkommande arbetsgivare skulle få rekommendationer, om de ringde. Det löftet infriades sex månader senare då jag sökte och fick plats hos Erik-Axel Karlfeldt.

När jag slutat hos Tranas ville mamma att jag skulle vara hemma en tid så hon fick resa hem till morfar och mormor. Moster Mimmi hade tagit tjänstledigt för att vara hos dem, nu ville mamma byta av henne. Det var nu konstaterat att morfar hade cancer, och han led mycket. Vi önskade alla att han snart skulle få vila från plågorna.

Befrielsen kom den 5 april 1920, det var annandag påsk. Närvarande var mormor, moster Mimmi och Mary. Det blev mormor och moster som ordnade detaljerna inför begravningen. Mormor önskade att morfar skulle få en hederlig begravning, därför bjöd hon rotebönder med fruar, det var fyra par, så var det några grannar som liksom morfar var pensionerade soldater.

Av släkten var det mest ungdom, jag tror alla morfars barnbarn reste hem för att närvara vid begravningen. Sorgen efter morfar var stor, men med tanke på hans lidande kändes det också tacksamhet över att han nu fått sluta.

På söndagsmorgonen var vi alla på väg till Håbo-Tibble kyrka. Det var lång väg över gården och skogsbackar, mormor fick kyrkskjuts som en av rotebönderna bestod. Med mormor åkte hennes tre döttrar, Mimmi, Anna och Lisen. Av begravningen kommer jag ihåg att vi fick gå in i gravkoret och ta farväl av morfar, locket till kistan var avtaget och en regementskamrat (59) stod vid huvudgården. Hans namn var korpral Glans och hans dotter blev sedermera gift med Ivar.

Jordfästningen skedde inne i gravkoret, pastorns tal kommer jag ej ihåg, men, han lär ha sagt efteråt sedan det blev känt för honom att morfar var mormon: "Hade jag vetat det skulle jag inte hållit så vackert tal."

Hemma i stugan väntade Anna Hansson från Negelstena gård med middagen som var idel herrskapsmat. Moster Mimmi som själv varit kokerska hade satt ihop matsedeln, det var dukat i kammaren och köket. De celebra gästerna fick slå sig ner i kammaren, vi ungdomar som inte hjälpte till med serveringen åt i köket. Senare på kvällen när alla gäster gått hem till sitt gick vi ut på backen för att lufta oss. Vi gick igenom dagens händelser. Det var en vemodig stämning; alla älskade platsen, snart stod vi inför

uppbrottet. Hur länge det skulle dröja, berodde på hur länge mormor skulle leva, sedan var det farväl med alla ljuvliga somrar. Vi tyckte att utan mormors stuga var det ingen sommar.

Det började kyla men ingen ville gå in, vi ville stå kvar och minnas och drömma. Jag ryste till. Harry såg det och öppnade sin rock och sade: "Kryp in här så du slipper frysa." I hemlighet hade jag svärmat för Harry, om han vetat det kanske han inte varit så chevaleresk.

På måndagen reste alla hem till Stockholm utom moster Mimmi, hon skulle vara kvar fjorton dagar. Vi hade kommit överens om att turas om att vara hos mormor. Enligt schemat skulle jag vara där under maj månad, därför väntade jag med att söka arbete. När det var mammas tur att vara hos mormor skötte jag om mina syskon och pappas hushåll.

Så hade vi hunnit till maj månad och jag var hos (60) mormor. En lördag kom moster Lisen med sin familj dvs de fyra minsta barnen. Nu skulle de stanna en hel vecka. Då passade jag på att åka hem ett par dagar. När jag gick från båten fick jag en idé, jag skulle gå Götgatan upp och köpa något gott med mig från Reisenhoffs. När jag kom in i affären fanns där två kunder. Hilda expedierade den ena. När hon fick se mig i dörren ropade hon till mig: "Men se Irma, vänta ett tag jag vill tala med Irma." Jag blev glad och tänkte, nu får jag kanske ett par bullar extra i påsen. När hon var färdig med sin kund, sa hon. "Åh Irma, vad här har hänt mycket tråkigt sedan Irma sluta." "Men vad har då hänt?" - "Jo, i samband med att Irma slutade här i mars försvann en mängd dyrbart gammalt silver och en del av doktorinnans linneförråd." Jag undrade varför hon talade om det för mig. Ibland fungerar inte min hjärna. Jag stirrade fånigt på Hilda och hon tittade rätt in i ögonen på mig, så sade hon: "Har inte Irma tagit det med sig när hon flyttade?" Jag trodde jag skulle svimma. Jag frågade om - hon trodde att jag var en tjuv. Då blev hon försiktigare och sade: "Jag använde aldrig det ordet, men jag har rätt att fråga. Irma gå hem och tänk över vad jag sagt." "Ni kan gå hem själv och se igenom hela huset, men ni skall inte finna en sak av det ni säger är försvunnet." Då vräker hon ur sig det värsta och elakaste under denna ordväxling: "Det finns andra platser man kan gömma undan saker och ting på än hemma hos mamma. Jag har bara haft tråkigheter sedan jag rekommenderade Irma till den här platsen, var snäll och gå härifrån." Trodde Hilda att jag burit upp tjuvgodset upp till kyrkan? ...

Min förtvivlan var gränslös, jag gick till moster Mimmi. Jag måste i lugn och ro få tala med någon. Jag grät hejdlöst hela vägen ner över Slussen fram till Kindstugatan. När moster öppnade dörren och fick se mitt uppsvällda ansikte frågade hon vad (61) jag var så ledsen för. När jag lugnat mig, började jag berätta, moster lyssnade utan att avbryta. Jag berättade också om duken som kom bort efter den stora middagen. Moster sade: "Nu skall du inte vara ledsen längre. Far nu hem till mamma och sedan går du till Rådhuset på Kungsholmen och begär att få tid hos någon advokat, det kostar ingenting. När du fått tillträde till advokaten talar du om precis det du sagt till mig, varken mer eller mindre. Glöm ej att tala om duken som försvann i vintras." Jag kände mig nu nästan lycklig, för

mig var det viktigaste att Hilda fick klart för sig att hennes misstankar mot mig var utan grund. Många gånger har mina tankar gått till Karin som bodde i våningen, jag har inte rätt att peka ut någon, men när saker kommit bort måste det finnas en förklaring. Om jag fick vänta någon dag på att få träffa min advokat kommer jag inte ihåg, det är också möjligt att jag fick tillträde direkt.

Advokaten frågade efter adress och telefonnummer till Reisenhoffs. Jag gav honom telefonnumret till affären, det var ju Hilda som skulle vidtalas och inte doktorinnan.

Så fick jag för advokaten berätta hela samtalet och uppträdet i affären. Han frågade om någon hört vad vi sade. Jag talade om att det fanns två kunder i affären när jag kom och ett biträde förutom fröken Hilda Pettersson. Han undrade om hon sagt att jag tagit föremålen. "Nej, hon bara frågade om jag tagit det och uppmanade mig att riktigt tänka efter om det inte fanns någonstans." När han slutat att fråga ut mig ringde han upp Reisenhoffs och bad att få tala med fröken Pettersson. Han talade om varifrån han ringde, sade sin titel och namn och talade om att en fröken Wahlberg satt hos honom just nu och vad jag berättat för honom.

....

Sid 63

På sommaren var det livligt i mormors stuga. Moster Mimmi hade återtagit sitt arbete i Maria Enqvists skönhetsinstitut och jag var hemma hos mormor för gott. Varje weekend var det någon som kom ut, mina vuxna kusiner kom gärna till mormor. Till midsommar kom hela den Klangska familjen, som bestod av moster Lisen, morbror Albert, pojkarna, ungarna och Ragnar. Jag skall specificera dem efter mosters egen klassinledning: Pojkarna är Erik, Sven, Harald och Knut i åldrarna 20, 19, 17 och 15 år. Ungarna är Greta, Sture och Sven i åldrarna 10, 8 och 6 år och Ragnar 8 månader. Av någon anledning kom moster Lisen att stå mormors hjärta närmast. Kanske det berodde på att moster Lisen var så saktmodig. Jag hörde henne aldrig höja rösten mot sin stojande barnaskara. Hon var vänlig och stillsam och mormor var mycket glad när hon kom, trots hennes stora familj.

När moster Mimmi kom var det något av herrskapsstämning. Då plockades upp ur hennes kassar och väskor allehanda delikatesser, såsom stockholmsbullar och tidningar, gott pålägg till smörgåsar som inte var vardagsmat. Mary och Harry var äldst av kusinerna. Man såg nästan upp till dem. Jag apade gärna efter Mary, men kände mig alltid underlägsen. Harry var sprallig, och därför visste man att vi skulle få trevligt när Mimmis kom.

Det var en lycklig sommar. Mormor hade börjat skratta igen, sorgen efter morfar bar hon inom sig. Ibland kunde man se henne stå i garderoben och smeka morfars kläder och gråta. Då smög vi oss ut så att mormor skulle vara ensam med sina minnen. (63) En gång vid ett veckoslut var alla pojkarna hemma i stugan. Det var fyra Klangar, Ivar och Birger. Då sade mormor till dem. Nästa sommar, mina pojkar, skall ni bära mig till morfar. Jag blev förskräckt och tänkte: "Vad är det mormor siar om".

När mamma kom hem gick jag till arbetsförmedlingen. Där fick jag en adress som gjorde mig förbryllad. Fru Erik Axel Karlfeldt, Mosebacketorg 4. "Men i all sin dar det är ju Ständige Sekreteraren vid Svenska Akademin, bor han så nära kyrkan." Fru Karlfeldt var mycket vänlig och frågade efter betyg. Hon sade att hon var ytterst noggrann när hon anställde någon som skulle arbeta i hennes hem. Hon hade haft en städerska som haft undan hennes mans papper som var mycket värdefulla och det blev en förfärlig historia. "Numer får ingen annan än jag damma hans skrivbord." Fru Karlfeldt lät mig förstå att endast den som har förstklassiga rekommendationer göre sig besvär.

När fru Karlfeldt talat färdigt, sade jag att jag inte hade något betyg, men att doktorinnan Trana som jag senast varit anställd hos hade lovat att ge rekommendationer. "Här är hennes telefonnummer", sade jag och gav henne det.

Jag tror jag gick hela vägen ut till Fanny Udde. Jag var mycket spänd på vad morgondagen hade att bjuda på. Det var som att stå vid ett domarskrank, skyldig eller icke skyldig.

Jag litade helt på fru Tranas tillförlitlighet. "Säger hon till fru Karlfeldt att jag är ärlig. Då är jag rentvådd från Hildas beskyllningar." Det betydde så oändligt mycket, därför att hon och verkmästaren ville smutskasta kyrkan också.

Äntligen var tiden inne då jag skulle få ringa fru Karlfeldt, som var mycket vänlig och bad mig vara (64) välkommen och så bestämdes en dag då jag skulle börja min tjänst.

Fru Karlfeldt var enkel och lätt att prata med. Utan omsvep talade hon om att hon var sömmerska innan hon gifte sig. "Min syster är gift med en ölutkörare, vi skall ta hit hela hennes familj en dag. Vill Irma vara snäll och koka choklad åt alla barnen." Karlfeldts barn kommer jag mycket väl ihåg namnen på. Pojkarna 12 och 14 år hette Folke och Gösta. Folke har låtit tala om sig som vetenskapsman. Flickorna hette Anna och Ulla. När fru Gerda Karlfeldt efter sin mans död fick på Nobel-festen gå fram och hämta Erik Axel Karlfeldts pris i litteratur, det var i mitten på 20-talet, då satt jag trolldunden vid radion. Att jag fick arbeta i denna förnämliga familj har jag doktorinnan Trana att tacka för.

Hos Karlfeldts hade jag ej bostad. Det blev att fara till Nacka morgon och kväll, men det betydde också ordnad arbetstid, vilket inte var så vanligt när man arbetade i familj. För mig var det idealiskt att ha arbetet så nära kyrkan. Vi hade sångövning varje onsdag, ungdomsföreningen på måndagarna, dessa dagar var obligatoriska. Min lön hade nått astronomiska siffror: 100 kr i månaden.

Sid 89 (*Parksugan i Mariedal*)

Semestermånaden var i antågande. Vi började planera för hur vi på bästa sätt skulle få ut mesta möjliga nytta av ledigheten. Mamma som hörde vårt diskuterande, undrade om vi inte skulle försöka komma ut på landet. Hon sa: "Varför inte Håbo-Tibble". Tanken var väckt. Vi, det var Ivar, Birger, Sixten och jag, räknade ut våra tillgångar den veckan

semesteravlöningen utbetalades. Vi kom fram till att den veckan var Wahlbergs kapitalister, nog fanns det råd att hyra en stuga. Ja, se mamma, så har det alltid varit. Mamma kläcker idéerna, sedan skickar hon oss att verkställa fattade beslut.

Ivar och jag tog en lördag och reste med ångfartyget Upland till Negelstena brygga, sedan gick vi den långa vägen förbi mormors stuga upp till Mariedal. Där sökte vi upp bonden som ägde stugan. Han hette Hedström. Vi frågade om han ville hyra ut Parkstugan åt oss över sommaren. Jodå, visst skulle det gå bra. Priset var förbluffande. 15 kronor i månaden och då ingick potatis och morötter så mycket vi behövde. Jag fick lust att torka honom ren från snus och ge honom en riktig smällpuss.

Nu var vi ivriga att komma hem och tala om hur vi lyckats. Nu skulle här planeras, mamma planerade på sitt vis, det var mötet som hölls, som jag tidigare har beskrivit.

En dag säger mamma. "Det vore roligt om Lisen kunde vara med i Parkstugan i sommar, hon hann inte tala till punkt förrän jag gått och hämtat papper och penna och bläckhorn och skrev om det som helt upptog våra sinnen att ännu en sommar få vistas i "Håbo-Tibble", jag slutade med ett "Välkomna i midsommar och ta kamera med er".

På tal om planering, så minns jag att vi alla var eniga i mångt och mycket. Vi räknade ut att det kunde sättas upp ett helt fotbollslag. Sixten hade bjudit två pojkar från Nacka, det var bröderna Frölin. Ivar, Birger och Sixten fem, sedan kom Klangarna Erik, Sven, Harald och Knut, det var nio. Mary, Harald och kanske Harry, det var elva. Vad Gina och Edith tänkte om vårt arrangerande med att låsa fast deras fästmän vid fotbollsplan reflekterade vi aldrig över. Men vi visste att alla pojkarna var fotbollsentusiaster och genom detta beslut kom vi fram till att ingenting mer behövde köpas än en fotboll. Men mat behövdes och det stod mamma och jag för.

På den tiden var det bara att lämna in en nota och sedan kom varorna in i köket. Vi hade gjort en överenskommelse med föreståndar Andersson i Konsum vid Ljusfabriken, att jag fick lämna in en nota på torsdagen, när jag gick från Barnängen, så gjordes ordern i ordning under fredagen och hemsändes till Fanny-Udde. På fredagskvällen gick jag in och betalade. Denna torsdag före midsommarveckan, såg notan ovanlig ut. Jag kommer inte ihåg mer än att vi beställde en hel sida enrisrökt fläsk, sedan var det specerier i mängd, mjölk och ägg fick vi köpa hos bonden. En handelsbod fanns tre kilometer från stugan, vi kom inte ut i ödemarken.

Äntligen var det söndagsmorgon och vi stretade iväg uppför Sicklabacken med våra väskor och kassar. Från Sickla station tog vi tåget till Stadsgården. Där letade vi reda på ett stadsbud som tog hand om vårt bagage, jag tror det kostade en krona. När vi kom fram till båten skyndade vi oss ner i salongen, vi hoppades att den var ledig. Vi hade tur: Alla människor satt på däck. När vi andats ut efter den långa promenaden började pojkarna och barnen hojta efter mat.

Ingen hade haft tid att tänka på mat inför avresan, så hojtandet var befogat. Vi dukade upp på salongsbordet, smörgåsar, hårdkokta ägg, mjölk och läsk. Efter slutad måltid skulle det städas. Under tiden gjorde pojkarna en runda över däck. Mamma och Ulla lade sig att sova, det hade varit sen kväll och tidig morgon.

När vi kommit förbi Stäket kom pojkarna ner. Ivar sjöng en sjömanssång, Johan Frölin och Sixten ackompanjerade, nu var konserten i full gång (91) Vi hade så trevligt där nere i salongen så vi förblev där till vi kom fram till Negelstena.

En bit från bryggan stod John Glans, jag tog Ulla vid handen och gick fram till honom och hälsade. Så dum man kan vara. Jag trodde han gått den långa vägen för att möta oss. Strax efter oss kom två flickor som också hälsade på Glans. Nu var det mer värme i hälsningen, jag såg på flickorna ..." Nej men är det inte Elsa och Selma, frågade jag, Jo, det stämmer, och du heter Irma", skrattade de. John Glans hade kommit för att möta sina döttrar, som tjänade hos familjer i Stockholm.

Som barn hade vi lekt tillsammans när jag var hos mormor om somrarna, jag kände knappast igen dem. Nu kom också mamma fram för att hälsa, i hennes sällskap kom Ivar, flickorna såg på hans dragspel och sa. "Det var trevlig underhållning ni bjöd på. Resan har aldrig gått så fort ... Ivar talade om att vi skulle bo i "Parkstugan över sommaren så vi kanske ses i midsommar". Förhoppningarnas tid är ju midsommar.

För Ivar och Selma blev denna midsommarhelg av stor betydelse. Vilken dag i veckan midsommarafton inföll år 1924 har jag inget minne av. Låt oss säga att det var en tisdag, ty vi hade god tid på oss att ställa i ordning i stugan innan vårt främmande från stan skulle komma, men händelsernas olika avsnitt lever kvar i ljusaste minne.

Pojkarna skaffade ett trädgårdsbord och några stolar, bockar och bräder som blev många sittplatser, för övrigt fick dom slå sig ner i gräset.

Mamma och jag förberedde maten, vi visste att sjön suger ... Rätt som det var stanna en hästskjuts på vägen. Det är Greta, skrek Clary. (92) Jansson som är kusk på Negelstena gård hade skjutsat Lisens ofärdiga flicka upp till Mariedal, med i kärran var moster Lisen och fyraåriga Ragnar tillika allt bagage. Det blev ett glatt återseende.

Du må tro Anna, vi blev glada över att få göra den här resan en gång till. Så såg hon upp mot bondgården och sa: "Det var hit upp Mimmi sprang och ringde till oss när mamma var död. Tänk att det är tre år sedan."

Så satt vi och fördjupade oss i minnenas värld tills vi fick höra ett brus av röster. Våra pojkar, inalles fem stycken hade gått att möta Klangarna. Som en virvelvind flög jag iväg till köket. Kokar potatisen eller har det slocknat under den? --- Det är ju inte klokt att sitta och prata när man väntar främmande ... Hur smakar såsen. Lite mer salt skulle inte skada ... Köttbullarna må väl i all sin dar räcka. Är det riktigt klokt att dra ihop en sådan massa

folk... Men skojigt är det. Jag vimsar ner i källaren och hämtar mjölk. Gud välsigne Hedström för all potatis och vilken källare ... Mjölkens är ju iskall. Jag rusar ut på backen för att se om dom kommit fram ur skogen... Ja, där är dom ett helt demonstrationståg... Men var i all sin dar. Oskar Pettersson också, nu är det ingen risk att fotbollslaget blir fulltaligt.

Nu var dom framme. Det blev ett tjoande, skrattande och långa haranger över vad Wahlbergarna kan ställa till. Så tyckte morbror att en del av släkten fattades. När kommer Mimmi och hennes familj, frågar morbror Albert och var är Kalle, mamma svarar att Kalle gillar inte vildmarksliv och Mimmi och Harry, liksom Mary, Harald och barnen kommer i morgon.

Efter det vi ätit kom frågan. "Var skall vi gå och dansa? Ivar som var väl underrättad talade (93) om att greven på Aske bjuder i kväll alla sina underlydande och deras släktingar på midsommarfest med logdans. Vad har vi för glädje av det, sa Erik, vi har väl ingen släkt där. "Moster Lovisa då", sa Ivar ... Så blev det. Moster Lovisa skulle bli "Språngbrädan" in på greve Lewenhaupts midsommarfest.

Nu blev det bråttom. Vi hade att gå en dryg halvmil. På vägen till Aske beslutades att jag skulle gå upp till moster Lovisa och tala om vår önskan att få komma med på dansen.

När vi kom fram till Aske gård och telefonstation som Moster Lovisa sedan 40 år haft ansvar för, fick jag gå upp för en smal trappa som knarrade för varje steg man tog. När moster Lovisa fick se mig, hälsade hon mig välkommen, jag framförde hälsningar från mamma och moster Lisen och att vi var en hel del ungdomar som gärna ville dansa på Aske loge.

Javisst, skall ni det, sa moster, men bed dom komma upp så får jag bjuda på kaffe, men vi är 15 st, försökte jag avleda. "Men kära Irma, jag vill träffa dom allihop och jag skall bjuda på kaffe. Moster Lovisa var syster till våran mormor. Hon ville träffa alla Annas och Lisens barn, gissa om det knarrade i trappan när uppmarschen satte sig i rörelse.

Man kunde knappast gå mer än en i taget. Jag stod och såg och bävade, tänk om inte trappan håller. Lilla söta moster Lovisa som alltid varit så älsklig. Jag minns att jag var så ängslig att hon överansträngde sig, först alla ungdomar som trängdes i hennes rum måste ha varit påfrestande och efter kaffedrickandet följde hon med till festen och presenterade oss som släktingar och släktingars vänner, hon var dock 73 år. Jag hoppas att den unga flicka som hon hade till hjälp i växeln hjälpte (94) henne med all disk. Den midsommaraftonen glömmet jag aldrig.

Midsommandagen var det dags att vänta främmande igen. Sammanlagt var vi 28 personer. Var vi sov, jo kvinnor och barn i köket och karlarna i kammaren, många tog sin filt och kudde och gick in i en buske och sov, Albert gjorde så. Under tiden han sov kalasade myggorna på hans flint så den var så bucklig att inte hatten gick på huvudet, den

händelsen räknades som obetalbar när skämthistorier kom på tal.

Fotbollen användes natt och dag. Det gjorde att man kom att sova i skift. Vi sov när pojkarna sparkade boll. Allting har ett slut. Dagen var inne när alla som hade ett arbete att passa måste in till stan. Mamma, moster Lisen, Mary och alla barn, 9 st, var kvar på landet. Jag hade mina funderingar om Hedström skulle bli missbelåten med oss därför att vi missbrukat hans frikostighet. Det hade faktiskt sjunkit i potatiskällaren, få se om vi får komma ut nästa sommar som vi talat om... I november 1923 kom två unga missionärer till Stockholm, vi kände stark släktskap med dem. Deras namn var Henry Krantz och Ejnar Appelkvist. Dom var barnbarn till Carl Fredrik Krantz som förde morfar och mormor in i kyrkan.

Nu var det vinter när dom kom, men till våren skulle dom begära tillåtelse av missionspresidenten att resa till Negelstena och se platsen där Henrys far och Einars mor växt upp och se herrgården där deras grandfather arbetat. I december 1925 blev dom hederligt avlösta. Under tiden de var i Sverige avled Carl Fredrik, hans barnbarn fick aldrig tala om för honom att de tagit bilder av hans gamla hem och övriga platser i Håbo-Tibble som de besökt. (95)

Hösten är kommen, Ulla har fyllt tre år, hon är söt och näpen. Clary är det bästa hon vet, hon är sin mormors och morfars solstråle och pojkarnas Lillan och kelgris. Lambert som är 11 år tycker om att retas med henne, men i all vänlighet, det är inte meningen att han skall tas på allvar. Ibland kunde han stå och mumsa på något gott, när Ulla får se det, som är avsikten med mumsandet "Får jag smaka" tigger hon. "Nej, du är bara en fosterunge." - "Visst inte är jag en fosterunge mormor". "Nej lilla Ulla, Lambert bara skojar med dig." Gå till honom skall du se att han inte menar det han säger. Ulla går fram och hänger mot hans knä. Lambert delar med sig av godsakerna. Ulla trivdes med sina morbröder och deras bekanta. Hon lärde sig sjunga deras visor, som t ex "Jag vill ha en liten tös med långa fläter" och många av dåtidens låtar. Jag hade all anledning att vara tacksam mot mina föräldrar och syskon som gav mitt barn så mycket kärlek.

Nu skriver vi juni 1925, Lambert och Clary har haft examen. Alla har bråttom att komma ut till "Parkstugan". Hedström är underbar, han hade önskat oss välkomna tillbaks både 1925 och 1926.

Denna skrift är ett särtryck ur Minnenas bok av Irma Hådell
omfattande 472 sidor, tryckt (på eget förlag?) år 1979
Kommentarer av Börje Sandén

Historien kring soldaten Hådell började för min del omkring 1980, när en granne, Bengt Andersson gav mig en gammaldags skrivbok med svart ”vaxdukspärm”. Han trodde att den skulle intressera mig. Han hade övertagit den från sina föräldrar som hade bott i Fågelsången vid norra delen av Lejondalssjön. Troligen någon gång på 1950-talet hade en äldre man träffat föräldrarna flera gånger när han sommartid cyklade omkring i trakten. Eftersom innehållet till största delen handlade om Håbo-Tibble hade han lämnat skrivboken till dem, med motiveringen att den bättre hörde hemma i dessa trakter.

Dagboksanteckningar av Börje Sandén angående kontakterna med Bertil Wahlberg.

Anteckning 1981-08-10

Rekognosering, foto, Almstugan, Fågeltäppan (Hådell), Pliktstugan

Anteckning 1990-01-22

Bertil Wahlberg, Sundbyberg, 28 57 96 är antagligen son till författaren av Svarta boken. Själv är Bertil släkt med soldaten Hådell, som jag beskriver i hembygdsboken, och som så ingående skildras i Svarta boken. Fadern hette Lambert Wahlberg och skrev ofta i sådana svarta böcker. Bertil skall återkomma, sedan han hämtat kvarvarande böcker hos sin syster i Stockholm. Det bör vara lätt att jämföra handstilen. Lambert arbetade på Atlas Copco och skrev även om företaget.

Anteckning 1990-02-01

Det är helt klart vem som är författaren till ”Svarta boken”. Bertil Wahlberg, Eliegatan 11, 172 33 Sundbyberg, tel 28 57 96, var här med ett antal andra "Svarta böcker" med samma handstil. Författaren var fadern Lambert Wahlberg, traversförare vid Atlas Copco i Nacka. Han skrev ett 20-tal böcker i form av dagböcker från sitt arbete på Atlas Copco. Vid ett 75-års jubileum lät företaget trycka dessa dagböcker, som finns på biblioteket i Nacka.

Irma Hodell (eg Hådell) har fått en bok tryckt: Minnenas bok. I inledningen berättar hon om sina morföräldrar soldaten August Hådell(1846-1920) och Ulrika Strømmer (1847-1921). En av de fem döttrarna var Anna, Lamberts och Irmas mor. Hon blev låghalt sedan hon i 5-årsåldern halkat på en trädrot och höften åkt ur led. Fadern fick så småningom bära henne genom skogen till Överfarten mot Sigtuna, där läkare fanns. Denne konstaterade att det var för sent, ge henne kryckor! Vid 40-års åldern konstaterades att hon kunnat botas om hon kommit till läkare i tid. Irma liksom flera andra systrar blev mormoner, några for till Salt Lake City.

Lambert har målat en tavla i olja av Hådells-stugan. Bertil hade med sig ett foto av stugan med August och Ulrika, jämte Irmas make (?) Ulla Myhrberg, Irmas dotter äger fotot.

Anteckning 1990-03-03

Bertil Wahlberg fick 4 repro av Hådells stuga. Originallet ägs av Ulla Myhrberg, c/o Bertil Wahlberg. Jag fick låna ett kort av Lambert Wahlberg. Vi kopierar det för framtida bruk. Bertil lämnar tillbaka svarta boken när bilden är klar och Lamberts syster Irma fyllt sina 91 år. Bertil skall fråga om hon vill ställa upp för intervju om Hådells förhållanden. Han skall ta kopior på avsnitt ur Irmas bok.

Anteckning 1990-6-12

Genom Bertil Wahlbergs förmedling fick Gudrun och jag träffa Irma Hådell (Hodell), syster till Lambert Wahlberg. Hon är nu 91 år och mycket klar. Hon berättade i stort sett samma saker som Lambert skrivit. Hans berättelse överlämnade vi i 3 ex, och jag sade att den skulle publiceras i Bok2. Vi fick ett eget ex av Irmas "Minnenas bok". Hon berättade att Lambert hade sagt att det skulle ha blivit en bestseller om det inte varit så mycket religiöst dravel. Det finns av allt att döma en hel del om Håbo-Tibble. Irma bodde på Möckelvägen 12, Årsta.

Anteckning 1990-07-02

Gick till Kranskojan; husgrunden var kraftig; i mitten hade ett kraftigt träd (sälglignande! 1990-07-02) stått men var nu nedfallet. Det måste vara äldre än den husgrund, Jägarhyddan, som finns på 1940-talets ek. karta. Här blev soldat Hådell omvänd till mormon, flera av hans döttrar blev också mormoner, en var Anna, mor till Lambert och Irma: svarta boken och "Minnenas bok", som vi nyligen tagit del av. Hittade också platsen för Alphyddan, tydligt syntes de planteringsland runt stugan som är utmärkta på ek. kartan. Det är osäkert om grunden till Jägarhyddan finns kvar; den kanske kan återfinnas annan årstid.

Besåg den förmenta nyckelstenen i Negelstenaparken. Det bör vara den nordliga av de två som ligger på var sin sida av vägen.

Anteckning 1990-07-05

Rekognosering/fotografering Almstugan (där stod nu en husvagn uppställd, övergiven?). Letade efter föregångaren till Hådells stuga; fanns inget (jmf 1860 års karta); vandrade kring Hådell stuga. Pliktstugan med kvarvarande takpannor. Vidare längs vägen mot Negelstena. Medhavd lunch med Gudrun trots lätt duggregn vid vägs ände, där troligen ett ställe legat, som dock inte finns på kartor; en ganska stor inäga strax innanför skogsbrynet.

Korrespondens via e-post med Jon Applequist, USA, med anledning av hans släktband med Negelstena (ett begränsat urval. Hela korrespondensen finns i separat häfte)

Jon Applequist jba@iastate.edu den 30 januari 2006 23:04
article "Negelstena gard vid 1900-talets början"

I have just read your website on Negelstena, URL www.ukforsk.se/hembygd/negelste.htm, and found it most interesting. I am curious as to what the status of Negelstena is today. I have not found it on any map except the one in your website dated ca. 1950. In your URL

www.ukforsk.se/ukf/bok.htm#skrifter I find the remark "Negelstena is today completely obliterated" (my translation). Can you give me any history behind this remark, or refer me to a source that would provide further information on the status, or fate, of Negelstena?

I will be most grateful for your help.

Sincerely, Jon Applequist

P.S. My reason for asking this is that my grandmother was born in Negelstena in 1873 and my father visited there in 1925. My family and I would like to know if something has happened to the place.

.....
Börje Sandén den 31 januari 2006 18:14

Jon

Did you find the article with more than 30 photos and a map over the estate of Negelstena? I see that I had not given a link from the URL you refer to. I'll put it there now.

<http://www.ukforsk.se/hembygd/negelste.htm>

The place is since 1970 centre for military exercises, now the only one left in the Stockholm region. Most regiments are put down today. The pictures were given to the regiment by the daughter of a "manager" (not the owner) of this large estate in the 1920s. This old lady died a few years ago. I met her in her home for an interview some years ago. At that time I also was allowed by the military to make an excursion with members of our organisation. Pictures of every building were taken by her father before 1915 when the main building was destroyed by fire. I have given the booklet with the pictures to the Lifegard as the regiment calls itself since a few years. More than 300 buildings on the military field were demolished.

The main building of Granhammar within the garnision (not far from Negelstena) was also meant to be demolished but the action was stopped after a strong protest from the people in Upplands-Bro to the Department of Defence, in the end lending to a one year discussion in the parliament. If you can read Swedish I have all the history of the action on the webbsite.

The name Negelstena is said to have a connection to 1187 when vikings from Russia destroyed Sigtuna, the oldest town of Sweden. You will find Sigtuna on the other side of the lake on the drawing from 1843, the last picture in the suite. By the shore there is till a stone with pictures on it illustrating what happened when the Russians lost the golden key (nyckel =? Negel, sten = stone) of the towns Gate. The Gate Doors were brought to Russia and are still a famous attraction in the Sophia cathedral of Novgorod. I have my own photos of both the stone and the bronze gates on another article on the webbsite <http://www.ukforsk.se/nya/viking.htm>

Glad you found something interesting on our webbsite

Börje Sandén

Ps

I was about to delete your mail along with other spam from abroad when I saw words in Swedish and opened it

.....
Jon Applequist den 9 mars 2006 02:04

Borje

Many thanks for the information on the Wahlberg and Hodel articles and other matters. I have begun to study them. Wahlberg mentions the steamship Uppland, which he took from

Stockholm to Negelstena; it was the same ship which my father took in 1924 and 1925 to visit Negelstena.

Thanks especially for your excerpt from Irma Hodell's writing about the American visitors. We have a photograph of those visitors, Einar Applequist and Henry Krantz, standing in front of the Krantz cottage. I will be most grateful for copies of the pages you mentioned. I would be happy to pay whatever it costs. Incidentally, there are a great many descendants of Carl Fredrick Jansson Krantz in the USA, mostly in Utah, I suspect. I knew some of them when I was growing up, but the ones I knew well are all gone. I wonder if you have heard from any of them other than myself. They should all be fascinated with what you have to tell.

Best wishes,

.....

Börje Sandén den 23 april 2006 07:52

....

I soon hope to be able to do the copies. In fact I will do those which are useful for us and send all Irma Hådells writings to you. Most of it is not interesting for us and you are a close relative to her. You will have good practice in the Swedish language, it is indeed very good..

Börje Sandén den 28 april 2006 16:32

...

In this e-mail I enclose photo of Irma Hodell, 91 years old at the interview when my wife Gudrun and I met Irma 1990-06-12

....

In another e-mail I enclosed some photos as small documents so you can print them on paper. Photo of the foundation of Fågeltäppan 1981-08-10, together with a view of the acres now with high trees. The road on the picture is from modern time. The foundations of Hådells cottage is to the right of the road in the distance just before the road enters the slope Lamberts painting of Fågeltäppan, August Hodells cottage, Notice the road on the other side of the house.

1982-05-16 I walked with the homestead society (about 40 persons) to places in the area, most of them now inside the military region. From the foundation I read parts from Lamberts essay

Photos of the Håbo-Tibble church. When I first started the Hodell project I found the gravestone if the soldier Strömmer put away against the cemetery wall. I don't know if it is still there.

.....

Jon Applequist den 25 maj 2006 00:32

Thanks for clarifying Irma's feelings about the book. I have been immersed in it for the past couple of weeks, and am all the way up to page 34. It is a remarkable book for all its detailed memories covering so many years.

....

Many thanks for the web references. I will be looking into them. My wife and I are about to drive to Fort Jackson, South Carolina, to see our son off to Iraq. He is a navy officer who volunteered to relieve an army officer in Baghdad. It seems the army is stretched pretty thinly.

Best wishes,

Jon